

6. HET NUT VAN DE KENNIS VAN SYMBOOLGETALLEN IN DE BIJBEL

[De betekenis van de recente inzichten voor de bijbelwetenschap](#)

[De betekenis voor de uitleg van de Bijbel](#)

[Kleine proeve van toegepast logotechnisch tekstonderzoek](#)

[Hoezo, geen mensenwerk en dus Gods werk? - Friedrich Weinreb](#)

[Ivan Panin - een tragische en miskende figuur](#)

[De betekenis van de ontdekking voor mij persoonlijk](#)

De betekenis van de recente inzichten voor de bijbelwetenschap

Het grootste nut van de ontdekking dat de bijbelse geschriften getalscomposities zijn, ligt in de betekenis die ze heeft voor de wetenschap. Zoals eerder in hoofdstuk 1 gezegd, beschouw ik dit nieuwe inzicht betreffende de totstandkoming en vormgeving van de boeken van de Bijbel als de belangrijkste ontdekking van onze tijd op het gebied van de bijbelwetenschap. Het wetenschappelijke belang ervan kan naar mijn mening niet hoog genoeg geschat worden.

Hoewel het hier niet de plaats is om uitvoerig in te gaan op de betekenis van dit inzicht voor de wetenschap, wil ik de lezer toch een indruk geven van welke implicaties het heeft voor het bijbelonderzoek. Deze prille ontdekking, die nog maar net van de grond is gekomen, werpt nu reeds verrassend nieuw licht op de bijbelse geschriften.

Ze noopt ons tot een andere dan de traditionele kijk op het ontstaansproces van de boeken van de Bijbel. Door deze ontdekking wordt het ons hoe langer hoe meer duidelijk dat de bijbelse geschriften niet het resultaat zijn van een toevallig stollingsproces in hun wordingsgeschiedenis, maar dat ze de vrucht zijn van een weldoordachte eindredactie.

Daarbij heeft deze ontdekking ook verstrekkende consequenties voor de manier waarop wetenschappelijk bijbelonderzoek in de toekomst bedreven zal moeten worden. Ik ben ervan overtuigd dat men niet meer om het principe der getalscompositie heen zal kunnen en dat men zich genoodzaakt zal zien het onderzoek naar de getalsmatige aspecten van de tekst een vaste plaats in het takenpakket te geven.

De ontdekking van dit principe opent geheel nieuwe perspectieven en voegt een extra dimensie toe aan het historisch onderzoek naar het ontstaan van de Bijbel, en aan de bestudering van zijn vorm en inhoud. Daarnaast reikt ze ook een nieuw paradigma (kader van de theorievorming) aan voor de bijbelwetenschap, die zich momenteel in een crisis bevindt, omdat de oude paradigma's voor veel, vooral jongere, bijbelgeleerden afgedaan hebben.¹

De implicaties voor de bijbelwetenschap komen in 't kort hierop neer, dat wij als bijbelwetenschappers, bij de bestudering van de bijbelse teksten, onze blikrichting moeten veranderen. Dit houdt in dat we onze aandacht primair moeten richten op de tekst, zoals die vóór ons ligt, en dat we alle facetten ervan serieus onder ogen dienen

1. Zie mijn afscheidsrede *Hoe heilzaam is de bijbelwetenschap? De bijdrage van de bijbel(wetenschap) aan de cultuur*, Nijkerk 1991. Ook op: <http://www.labuschagne.nl/artikelen/Afscheidsrede.pdf>

te zien, alvorens we onderzoek gaan doen naar de voorgeschiedenis van de tekst. In ieder geval mag het historisch onderzoek betreffende de wordingsgeschiedenis van de tekst niet langer verricht worden ten koste van de bestudering van de eindtekst. De sleutel tot het verstaan van de eigenaardigheden van de tekst is namelijk niet in de eerste plaats te vinden in de gereconstrueerde voorstadia ervan, maar in de tekst zelf, zoals die aan ons is overgeleverd. Door de logotechnische analyse kunnen we er nu achter komen hoe een tekst precies in elkaar zit, iets dat van fundamenteel belang is voor het juiste verstaan en de uitleg ervan.²

De betekenis voor de uitleg van de Bijbel

Als het goed is, moet de exegete profiteren van de resultaten van het wetenschappelijk bijbelonderzoek. Op basis van de logotechnische analyse kan de exegete een tekst naar zijn architectonische vormgeving scherper dan vroeger mogelijk was in beeld krijgen. Men kan voor de uitleg heel vruchtbaar gebruikmaken van de ontdekking van de nauwe samenhang tussen de vorm van een tekst en zijn inhoud. In de voorafgaande hoofdstukken hebben we talloze voorbeelden daarvan onder ogen gekregen, waarbij ik heb laten zien wat het belang is van de vormgeving voor de uitleg.

Kennis van de symbolische betekenis van de structuurgetallen kan een extra dimensie verlenen aan de uitleg. Aangezien ik dat in mijn commentaar op Deuteronomium voldoende heb geïllustreerd, kan ik hier volstaan door de exegeten en de geïnteresseerde lezers daarnaar te verwijzen.³

De exegete zal moeten proberen er achter te komen op welke wijze de desbetreffende structuurgetallen de tekst verdiepen en wat hun verwijzende functie is. Op dit moment is nog weinig bekend van de precieze relatie tussen de door de auteur gekozen compositieformule en de inhoud van de tekst. In het algemeen is waar te nemen dat er een consistent streven bij de auteurs is, om de godsnaamgetallen **17** en **26** zoveel mogelijk in de tekst te 'weven'. Hetzelfde geldt voor de getallen **23** en **32** die Gods Heerlijkheid representeren.

Daarnaast kan een in de tekst genoemd getal de formule voor de compositie dicteren. Een prachtig voorbeeld hiervan is de vermelding van **38** jaar in Deut. 2:14. De passage waarin dit vers staat, telt **114** woorden, 3×38 , terwijl de tekst in drie onderdelen verdeeld is van **38** woorden elk. Het is zeker niet toevallig dat dit getal ook een rol speelt in Johannes 5, waarin het verhaal staat over de man die **38** jaar lang ziek is geweest.⁴

Vaak wordt een compositieformule bepaald door de getalwaarde van een belangrijk woord of begrip in de tekst. Zo is de passage in Deut. 4:9-10, die de 'verbondsluiting'

2. Zie mijn vaker genoemde bijdrage 'De literairkritische methode', blz. 102-127.

3. Zie het onderdeel 'Samenhang van vorm en inhoud' in mijn *Deuteronomium*, deel IA, blz. 44-48, en de uitleg van de desbetreffende passages.

4. Voor Deut. 2:14, zie mijn *Deuteronomium* deel IA, blz. 153-155, en voor Johannes 5, vgl. M.J.J. Menken, a.w., p. 101 e.v. (zie hierboven noot 10 van hoofdstuk 5).

inleidt, gecomponeerd volgens de formule van de ‘grote tetraktys’, $54 = 18+36$, kennelijk omdat **54** de getalwaarde is van de twee Hebreeuwse woorden voor ‘de-woorden’ en ‘verbond’.

Volgens hetzelfde beginsel is de bepaling betreffende de verzoening van onschuldig vergoten bloed in Deut. 21:1-9 gecomponeerd: de **135** woorden van de tekst (75 vóór en **60** na de versdeler) corresponderen met de getalwaarde van de drie Hebreeuwse woorden voor ‘onschuldig bloed uit-uw-midden’ (vs.9). Bovendien zijn de **60** woorden na de versdeler verdeeld in **17** en **43**, de getalwaarden respectievelijk van de twee woorden *dâm nâqî*, ‘onschuldig bloed’ (vs. 8). Deze techniek is niet beperkt tot Deuteronomium, maar wordt ook in andere boeken toegepast. Verdere voorbeelden geven zou ons te ver voeren.⁵

Omdat de juiste afbakening van een tekst heel belangrijk is voor de uitleg, kan de logotechnische analyse goede diensten bewijzen om de omvang van een tekst te bepalen. Laat ik dit illustreren aan de hand van de in hoofdstuk 5 behandelde passage, de ‘Lofprijzing om het land’ in Deut. 8:7-10. Sommige commentatoren houden niet rekening met de cesuur tussen vss. 7-10 en 11-16 en lezen na vs. 10 gewoon door naar vs. 11.

Voor de uitleg heeft dat verstrekkende consequenties, omdat in het laatste geval het accent op de *waarschuwing* in vs. 11 valt: ‘...neem u ervoor in acht...’. Nemen we echter vss. 7-10 en 11-16 als twee afzonderlijke perikopen, hetgeen door de numerieke structuur wordt vereist, dan valt alle nadruk op de in vs. 10 geformuleerde *opdracht* aan Israël: ‘...eet dus, en wordt verzadigd...’. Als de uitlegger zich hier niet aan houdt, dan loopt hij over de nadrukkelijke opdracht in vs. 10 heen en mist daardoor de bedoeling van de auteur.⁶

Kleine proeve van toegepast logotechnisch tekstonderzoek

Ik wil in dit verband nog één voorbeeld geven van een tekst met een afbakeningsprobleem, om tegelijkertijd te laten zien hoe de ontdekking van een verholde boodschap in de tekst ons bij de uitleg op het goede spoor kan zetten. Dit kan alleen gebeuren, als we de perikopen correct afbakenen, uiteraard met behulp van de numerieke structuuranalyse.

Het betreft de nogal duistere passage in Jesaja 8:19 - 9:6, waarin Jesaja tijdens de uitzichtloze situatie waarin Juda zich bevindt, wegens de dreiging van de kant van de Assyriërs, een boodschap van hoop verkondigt, en in dat verband over de geboorte van een kind spreekt. Er bestaat groot verschil van mening onder geleerden zowel over de afbakening als over de indeling van deze tekst, om maar te zwijgen over de uitleg ervan.

De cesuren in de masoretische tekst bakenen de passage duidelijk af als een ‘grotere teksteenheid’, waarvan de tekst doorloopt vanaf hoofdstuk 8:19 tot 9:6. Als we ons nu

5. Verdere voorbeelden van deze techniek in Deuteronomium 12 - 26 kan de lezer vinden door een blik te werpen in de Bijlage van deel II van mijn commentaar.

6. Voor bijzonderheden, zie mijn *Deuteronomium*, deel IB, blz. 158-162.

aan deze afbakening houden en bij onze analyse het meest voor de hand liggende criterium, 'vóór en na de versdeler', toepassen, ziet de tekst van Jes. 8:19-23, er als volgt uit:

Vers	Voor versdeler		Na versdeler	Totaal	
vs. 19	10	+	9	= 19	Stelling over raadpleging.
vs. 20	2	+	9	= 11	Dageraad!
vs. 21	4	+	9	= 13	Duis- 23 ter- 32 = kâbôd (heerlijkheid)
vs. 22	3	+	7	= 10	
vs. 23	15	+	6	= 21	Geen duisternis!
vs. 20-23	24	+	31	= 55	
vs. 19-23	34	+	40	= 74.	

De hele tekst is verzegeld met de Godsnaam door middel van het dubbele godsnaamgetal **34** in de compositieformule $74 = 34+40$. Uit de structuur blijkt dat de **55** woorden van vss. 20-23 onmiskenbaar naar het model van de *kleine tetraktys*, $55 = 23+32$, zijn gestructureerd, waarbij vs. 19, als de 'verhoging' van de tetraktys, buiten het model zelf valt. Dit vers handelt over de sterke afwijzing van de dodenbevraging ter verkrijging van een *voorzegging* en moet dus opgevat worden als de inleiding tot de gehele passage.

Verzen 20-23 zijn zo gestructureerd dat vs. 20 en vs. 23 met elkaar corresponderen, want in vs. 20 wordt gesproken over 'geen *dageraad*' voor de *afvalligen*; bij implicatie dus: wel '*dageraad*' voor de *gehoorzamen*, en in vs. 23 over 'geen *donkerheid*', dus '*licht*' voor het '*land in benauwdheid*'. De **32** woorden van vs. 20 en 23, die de *heerlijkheid*, d.w.z. de lichtende aanwezigheid van JHWH aanduiden, omringen de **23** woorden van vss. **21-22** waarin de *duisternis-situatie* beschreven wordt. De symbolische betekenis hiervan is kennelijk om duidelijk te maken dat het *licht* de *duisternis* omsluit: het licht van Gods aanwezigheid overweldigt de duisternis. We moeten onwillekeurig denken aan Johannes 1:5 '*Het licht schijnt in de duisternis, en de duisternis heeft het niet overweldigd!*'

Daarmee wordt ontegenzeggelijk gezinspeeld op het tweede onderdeel, 9:1-6, waarin sprake is van de definitieve doorbraak van het licht: 'Het volk, dat in *duisternis* wandelt, heeft een groot licht gezien...'. Het getal **55** treffen we ook hier aan, want de compositieformule van deze passage, geanalyseerd op basis van hetzelfde criterium als in 8:19-23 ('vóór en na de versdeler') is $94 = 55+39$. Door middel van de *kleine tetraktys* wordt de tekst zo gestructureerd dat zijn vorm de boodschap van de zege van het licht over de duisternis kracht bijzet.

Er is echter naar mijn mening een tweede reden waarom de profeet de *kleine tetraktys*, en daarmee het getal **55**, in zijn boodschap van hoop heeft gebruikt. Hij kon met behulp van *gematrie* een naam gecodeerd in de tekst leggen. Nu moeten we in gedachte houden dat Jesaja als profeet werkte tijdens de regering van de grootvader en de vader van *Hizkia*. We kunnen ons voorstellen dat de geboorte van een prins bij de profeet de overtuiging heeft doen postvatten, dat er een nieuwe tijd zou aanbreken

als deze aan de macht zou komen. Deze pas geboren prins was heel waarschijnlijk Hizkia van wie het in 9:5 heet 'een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven'.

Deze persoonlijke overtuiging riep de profeet niet van de daken, maar legde haar voor zichzelf, voor andere insiders en voor wie er meer van wilden weten, met behulp van het getal **55**, gecodeerd vast in zijn profetie. Dit getal, dat twee keer in de tekst voorkomt, vertegenwoordigt namelijk de getalswaarde van de naam *Hizkia*, in het Hebreeuws *Chizqijâhû* ($8+7+19+10+5+6 = 55$).

Het zou na Jesaja meerdere malen in de geschiedenis van het joodse volk gebeuren dat men de verwachting van een door God gezonden, tot vredevorst gezalfde heerser (Messias) hoopvol in vervulling zag gaan bij de geboorte of de troonsbestijging van een vorst uit het huis van David. In de eerste eeuw van onze jaartelling zagen de eerste christenen voor zichzelf deze verwachting vervuld in het optreden van Jezus.

Het zou ons te ver voeren in detail in te gaan op de schitterende numerieke structuur van het tweede onderdeel, 9:1-6. Toch kan ik het niet laten te melden dat de *dad*en van God in 9:2-3 (waar de 'gij-vorm' wordt gebruikt, in tegenstelling tot vss. 1 en 4, waar de 'hij-vorm' voorkomt) beschreven wordt met **26** woorden (**15** vóór en **11** na de versdeler). De profeet *verzegelde* dus zijn blijde boodschap met de Godsnaam. Verder valt het op dat de proclamatie en de nadere omschrijving van de betekenis van de *naam* van de nieuw geboren prins, de directe rede in vss. 5b β -6ba, 'Wonderbare Raadsman... tot in eeuwigheid'), eveneens **26** woorden tellen!

Ten slotte kan ik er op wijzen dat deze **26** woorden in vss. 5b-6b het *balansmodel* vertonen. In het mathematische centrum staan de twee woorden *kissê dâvid* (de-troon van-David), met **12** woorden ervoor en **12** erna. Daarbij staat de naam *David* op de **14**de plaats, doordat **14** de getalswaarde is van de naam *David* ($dwd = 4+6+4 = 14$).

Van de door God bestemde vredevorst werd immers verwacht dat hij op de troon van *David* zou zitten. In dit verband herinneren we ons de profetie in Jeremia 23:5 'Zie, de dagen komen, luidt het woord des Heren, dat Ik aan David een rechtvaardige Spruit zal verwekken...' en dan denken we ook aan de boodschap van de engel aan Maria in Lucas 1:32 'Deze zal groot zijn en Zoon des Allerhoogste genoemd worden, en de Here God zal Hem de troon van zijn vader David geven'. Zoals we eerder hebben geconstateerd, is de bedoeling van de genealogie van Jezus in Mattheüs 1 om duidelijk te maken dat Jezus uit het huis van David stamt.

Terugkerend naar de inleiding tot onze 'grotere literaire teksteenheid' in Jes. 8:19, moeten we nog opmerken dat de profeet zijn volk expliciet waarschuwt dat men voor de duiding van de gebeurtenissen niet te rade moet gaan bij de dodenbezweerders, maar dat men bij hem, de woordvoerder Gods, moet zijn.

Met het bovenstaande voorbeeld, naast de in de voorafgaande hoofdstukken genoemde gevallen, hoop ik de lezer enigszins een indruk gegeven te hebben van wat het belang is van numerieke structuuranalyse en getallensymboliek voor de uitleg van de Bijbel. Ik besef dat wat ik heb laten zien maar een fractie is van wat er in dit stadium van het onderzoek al over deze materie te zeggen valt.

Het zou van plichtsverzuim mijnerzijds getuigen, als ik zou nalaten hier een waarschuwend woord te laten horen aan het adres van wie zich bezighoudt met de

uitleg van de Bijbel. We moeten zeer voorzichtig en met de nodige schroom omgaan met de interpretatie van getallen als symboolgetallen. Niet alle getallen zijn namelijk symboolgetallen, laat staan dat ze als zodanig in iedere tekst functioneren. Wat ik wil zeggen, is dat uitleggers ervoor moeten waken *Helena in jedem Weibe* te zien.

Uiterste behoedzaamheid is geboden, wanneer het gaat om het zoeken naar gecodeerde boodschappen of voorzeggingen in de tekst van de Bijbel. Het is beslist niet zo, dat er in iedere tekst een verhulde boodschap aanwezig is, zoals hier in Jes. 8, of zoals in Openbaring 13:17-18, waar met behulp van het getal **666** bedektelijk wordt verwezen naar keizer Nero als het beest. Van dit soort teksten zijn naar mijn mening maar weinig voorbeelden in de Bijbel.

Wat we zonder meer uit ons hoofd moeten zetten is het idee dat er in de Bijbel gecodeerde 'profetieën' staan, die op onze tijd betrekking zouden hebben. Ik denk hierbij aan de bewering dat er in het boek Esther een verhulde voorspelling zou zijn van de berechting van de Nazi oorlogsmisdadigers in 1946. Men baseert deze bewering op het getal **707**, dat als de getalswaarde van drie letters in Esther 9:7-9 wordt berekend. Dit getal zou dan verwijzen naar het jaar **5707** in de joodse, en dus naar het jaar 1946 in de christelijke jaartelling. Dat daarbij zomaar een periode van 5000 jaar over het hoofd wordt gezien, schijnt de getallenwichelaars niet te deren.

Dit gegoochel met de tekst van de Bijbel - iets dat tegenwoordig in bepaalde kringen in Israël ook met behulp van de computer wordt uitgevoerd - kan alleen maar afgekeurd worden. Dit is nu bijbelmisbruik van het grofste soort en een belediging voor de bijbelse auteurs.⁷

De mogelijkheden van de computer kunnen zeker met vrucht benut worden bij het verrichten van serieus wetenschappelijk bijbelonderzoek, zoals dat bijvoorbeeld door Dr. E. Talstra van de Faculteit der Godgeleerdheid aan de Vrije Universiteit te Amsterdam wordt gedaan. Wanneer de computer echter gebruikt wordt om te bewijzen dat de Bijbel niet door mensen geschreven is, zoals uit bepaalde kringen in Israël wordt gemeld, dan is er sprake van oneigenlijk, afkeurenswaardig gebruik. Dit brengt ons bij het laatste onderwerp van onze evaluatie, de vraag naar de relevantie van de nieuwe ontdekkingen voor het geloof.

Hoezo, geen mensenwerk en dus Gods werk? - Friedrich Weinreb

We herinneren ons uit hoofdstuk 4 dat de pionier Oskar Goldberg reeds zijn verbazing heeft uitgesproken over wat hij allemaal had ontdekt, en dat hij daarbij het woord 'onvoorstelbaar' gebruikte. Bij mijn eigen onderzoek naar de numerieke aspecten van de bijbeltekst dacht ik zelf vele malen bij al het ongelooflijke wat ik tegenkwam: 'hoe is het mogelijk?' Het is voor ons, westerse christenen, die vervreemd zijn van de joodse wortels van onze cultuur, en totaal onkundig zijn wat getalscomposities betreft, ook inderdaad onvoorstelbaar en ongelooflijk. Geen wonder dat de reacties van

7. Ik verwijs voor een dergelijk gehannes met de bijbeltekst in de computer naar een artikel in *Nachrichten aus Israel*, Nr. 4 (1986) en een 'bericht' in *De Telegraaf* van 10 augustus 1985, met als titel 'Hebreeuwse bijbel kan niet door mensen zijn geschreven'. Op deze onzin kom ik beneden straks terug in het paragraaf 'Hoezo, geen mensenwerk en dus Gods werk?'

bijbelwetenschappers op de eerste gepubliceerde resultaten van het logotechnisch onderzoek vaak in de trant waren van 'dat kan ik me gewoon niet voorstellen', of 'dat kan niet!' of 'dat geloof ik niet!'. Alsof het een kwestie van geloven is!

Er zijn ook mensen, die vanuit dit 'onvoorstelbare' of 'ongelooflijke' van de getalscomposities de conclusie getrokken hebben, dat de Bijbel geen mensenwerk kan zijn en dus door God zelf vervaardigd zou zijn. In dit verband denk ik in de eerste plaats aan Friedrich Weinreb, een exponent van de moderne kabbalistiek.

Weinreb heeft in Nederland veel bekendheid gekregen, niet alleen door zijn omstreden oorlogsverleden, maar ook door zijn cursussen, voordrachten en boeken, waaraan ruchtbaarheid werd, en wordt, gegeven met name door de 'Academie voor de Hebreeuwse Bijbel en de Hebreeuwse Taal'.⁸ Weinrebs voornaamste werk is, als het op getallen aankomt, *De Bijbel als Schepping*, Wassenaar, 1963, een boek van meer dan 600 bladzijden.

Wie meer wil weten over de uiterst speculatieve ideeën van deze man, kan dit boek gaan lezen, hoewel ik het niemand zal aanbevelen. Met Claus Schedl, die zich zeer kritisch uitlaat over Weinrebs kosmische getallen- en letterspeculaties, ben ik van mening dat dit soort boeken de zaak waar het eigenlijk om gaat, namelijk dieper inzicht krijgen in de vorm en inhoud van de Bijbel, meer schade doet dan goed. In plaats van ons naar de tekst van de Bijbel toe te leiden, voeren zulke speculaties ons eerder weg van de tekst naar de zweverige, mistige wereld van de letter- en getallenmystiek. Voor de bijbelwetenschap heeft het werk van Weinreb nauwelijks enige waarde.

Het beroep dat Weinreb en zijn geestverwanten op God doen voor hun ideeën, vind ik naïef, en het Godsbeeld dat er achter zit, is voor de bijbelse auteurs bepaald niet vleidend te noemen. Zij worden op deze wijze schromelijk onderschat en niet in staat geacht de bijbeltekst, zoals die nu voor ons ligt, tot stand te hebben gebracht. En dan te bedenken dat zij hun totale vakmanschap en verbeeldingskracht in dienst gesteld hebben van het streven om deze geschriften naar het beste van hun vermogen tot eer van God te vervaardigen! Om maar te zwijgen van de onnavolgbare wijze waarop zij literair uitdrukking hebben gegeven aan hun geloof in God, door diens Naam nauwgezet in de teksten te weven.

Het komt me voor dat er achter deze onderschatting van de literaire vakbekwaamheid van de bijbelse auteurs een typisch westerse arrogantie schuilgaat: de mensen van de oudheid kunnen onmogelijk zulke geraffineerd in elkaar zittende teksten vervaardigd hebben, zo meent men te weten. Wij, moderne geavanceerde westerlingen, zouden er al grote moeite mee hebben, hoeveel te meer zulke primitieve mensen als de joodse schrijvers van meer dan 2000 jaar geleden! Het is dezelfde arrogantie, die ik vaker in verband met mijn onderzoek naar de functie van getallen in de bijbelse oudheid bij westerse geleerden ben tegengekomen. Bijvoorbeeld dat er gezegd wordt dat de joden in de bijbelse tijd nog geen benul van grammatica hadden, omdat ze die pas in de middeleeuwen van de Arabieren zouden hebben geleerd. Of

8. Secretariaat Nederland: W. de Bruin te Veere; studiesecretaris: ds. J.D. Wuister te Schiedam.

dat er beweerd wordt dat ze het decimale stelsel niet kenden, of dat ze nog niet goed konden rekenen, omdat ze geen cijfers kenden. Een dergelijke onderschatting van de capaciteiten en de deskundigheid van de mensen van de bijbelse oudheid vind ik een belediging voor hen.

Door de onderschatting van de mogelijkheden van de mens, komt Weinreb - en zijn geestverwanten - tot een overschatting van het aandeel van God in de totstandkoming van de Bijbel. Als mensen niet in staat worden geacht de bijbeltekst voortgebracht te hebben, dan moet de totstandkoming ervan aan God toegeschreven worden. Hier zit niet alleen een naïeve logica achter, maar ook een soort van estafette-theologie: waar het menselijk kunnen ophoudt, daar neemt God over.⁹

Wat moeten we trouwens denken van een god, die ons wil imponeren met esoterische getalscomposities? En wat hebben we aan een geloof in God, dat een dergelijk bewijs van zijn aanwezigheid in onze wereld nodig heeft? Waarom zouden de bijbelse geschriften niet gewoon door mensen van vlees en bloed voortgebracht kunnen zijn? Ik ben in mijn onderzoek naar de vormgeving van de bijbeltekst nergens iets tegengekomen, dat niet door mensen bedacht en uitgevoerd had kunnen worden. Hoe moeten we ons de totstandkoming van de bijbelse geschriften anders voorstellen dan dat ze van begin tot eind mensenwerk is?

Wybo Vons schrijft in zijn doctoraalscriptie *Numerieke structuuranalyse in het Oude Testament* o.a. het volgende over Weinreb:

Natuurlijk probeert Weinreb door de voorbeelden die hij geeft aan te tonen dat de bijbel zó kunstig in elkaar zit, dat deze wel een goddelijke oorsprong moet hebben. Maar al datgene wat hij laat zien, geeft mij geenszins de indruk dat dit niet door het menselijk verstand of Weinrebs creatieve geest tot stand zou kunnen zijn gekomen. Integendeel, het menselijk brein denkt op het ogenblik zeer complexe computerprogramma's uit, en is denk ik tot zeer veel in staat. Het goddelijk kunnen wordt bij Weinreb de sluitpost op de menselijke begroting.' Vons velt dan ook terecht het oordeel dat Weinrebs theorieën meer blijk geven van zijn originaliteit, dan van zijn wetenschappelijkheid.¹⁰

Ivan Panin - een tragische en miskende figuur

In aansluiting op wat ik over Weinrebs opvatting betreffende de goddelijke herkomst van de Bijbel heb gezegd, moet ik ook in 't kort melding maken van het werk van Ivan Panin. Deze in 1855 in Rusland geboren jood was aanvankelijk een fervente bestrijder van het christendom, totdat hij zich tot datzelfde christendom bekeerde.

Zijn bekering geschiedde op basis van zijn bestudering van het Nieuwe Testament, waarin hij hetzelfde veelvuldig gebruik van **7** vond als in het Oude Testament. Dat bracht hem tot de conclusie dat de Bijbel in zijn geheel een 'mathematisch

9. Voor een kritische benadering van dit soort theologie, zie mijn boek *Wat zegt de Bijbel in Gods Naam?*, de passage 'We hebben God weggepresteerd', blz. 115-118.

10. Wybo Vons, *Numerieke structuuranalyse in het Oude Testament*, Doctoraalscriptie Faculteit der Godgeleerdheid, Rijksuniversiteit te Groningen, 1987, blz. 16; zie blz. 13-17, waar het werk van Weinreb geëvalueerd wordt.

wonderwerk' zou zijn, dat onmogelijk door mensen tot stand gebracht kon zijn en dus door God zelf vervaardigd moest zijn. De vele zeventallen in de Bijbel beschouwde hij als Gods 'watermerk' dat de echtheid van de Schrift moet waarborgen.

Panin heeft ongetwijfeld vele echte zeventallen in de beide testamenten opgespoord. Maar zijn vergezochte kabbalistische berekeningen, alsmede zijn ongenueanceerde, simplistische, zo niet naïeve, ideeën over de tekst van het Nieuwe Testament en over de (33!) auteurs van de bijbelboeken, maakten dat hij door bijbelwetenschappers niet serieus werd genomen. Zijn uit geloofsijver ontsproten conclusie, dat de Bijbel geen mensenwerk is, heeft er zeker ook toe bijgedragen dat hij zichzelf, en daarmee het zinnige in zijn werk, buiten de wetenschappelijke discussie heeft gesteld.

Voor het werk van Panin was ik aangewezen op enige obscure publikaties van mensen, die bekendheid hebben gegeven aan zijn 40.000 bladzijden tellende berekeningen en de tekst van sommige van zijn lezingen. *Astounding New Discoveries*, a Publication of the Southwest Radio Church of the Air, Oklahoma City, z.j.; vermoedelijk hetzelfde als K.G. Sabiers, *Erstaunliche neue Entdeckungen*, Heijkoop Verlag, Schwelm 1975 (8ste druk); een uitvoerig artikel over de bevindingen van Panin in een Duitstalig missionair tijdschrift, waarvan ik de naam niet kon achterhalen, werd me door Schedl kort voor zijn dood toegestuurd: *Prof. Panins wissenschaftlicher Beweis: Die Bibel ist nicht Menschenwerk*, met als onderschrift 'Wasserzeichen' bürgt für Echtheit - Zahlengeheimsschlüssel löst alle Fragen. Daarin worden de volgende publikaties van Panin vermeld, zonder uitgever of jaartal: *Numeric Greek New Testament*, en *Numeric English New Testament*, verder F.W. Grant, *Numerical Bible* (zeven delen) en *Numerical Structure of Scripture*. Iemand stuurde me eens de volgende brochure toe: *The Shorter Works of Ivan Panin*, uitgegeven door The Association of THE COVENANT PEOPLE, Burnabay (Canada), z.j. In deze categorie geschriften valt ook het boekje van W.E. Filmer, *God counts. A Study in Bible Numbers*, Croydon 1947.

Net als het werk van Oskar Goldberg, onderging ook dat van Panin het lot van het kind dat met het badwater werd weggegooid. Het zou echter de moeite waard kunnen zijn als iemand eens serieus de geschriften van Panin onder de loep nam, om uit te maken wat er in zit dat voor de bijbelwetenschap de moeite waard is.¹¹

De betekenis van de ontdekking voor mij persoonlijk

Mijn pertinente afwijzing van de gevolgtrekkingen van Panin, Weinreb en hun geestverwanten houdt niet in dat ik van oordeel ben dat de ontdekking van getalsstructuren in de bijbeltekst voor het geloof van nul en gener waarde zou zijn. Integendeel. Mijn persoonlijke reactie erop was van meet af aan diep respect en grote bewondering voor de vervaardigers van de tekst van de Bijbel en een toenemend besef van het bijzondere van de Schrift. Door mijn onderzoek naar de numerieke aspecten van de bijbeltekst ben ik veel dichterbij de bijbelse schrijvers gekomen - ik mocht ze over de schouder kijken, bij de arbeid gadeslaan en getuige zijn van hoe zete werk gingen: bouwplannen bedenken, zorgvuldig woorden kiezen en zinnen formuleren, schrijvend tellen en tellend schrijven, passen en meten, doorlopend bewust van de heilige Naam, die telkens in de tekst gewoven moest worden. Ik mocht

11. Hetzelfde geldt voor de in 1935 verschenen dissertatie van Peter Friesenhahn, *Hellenistische Wortzahlenmystik im Neuen Testament*, Leipzig/Berlin 1935, heruitgegeven door Verlag B.R. Grüner te Amsterdam 1970. Friesenhahn heeft niet de aandacht gekregen die hij naar mijn mening verdient. Zie mijn opmerkingen in mijn vaker genoemde artikel 'De numerieke structuuranalyse van de bijbelse geschriften', in: *Nederlands Theologisch Tijdschrift* 41 (1987), blz. 7.

hun deelgenoot worden, niet alleen bij hun arbeid, maar ook in hun Godsgeloof. Hun met woorden opgetrokken tempel ter ere van God mocht ik zo diep binnentreden als me voorheen nog niet gegeven was. Ik kon rondkijken en zag daar veel dingen die ik als buitenstaander niet voor mogelijk achtte. Wat ik te zien kreeg was meer dan alleen hoogwaardig vakwerk. Het was religieuze kunst van de hoogste plank. Uiteraard beïndrukte de architectuur van het kathedrale kunstwerk me, en juist daardoor werd ik hoe langer hoe meer gefascineerd door de ruimte waarin ik me bevond, en door wat er daar te zien is. In die ruimte, die de bijbelse auteurs als ontmoetingsplaats geschapen hebben, mogen alle lezers van de Schriften, geheel naar hun bedoeling, God ontmoeten. Zo heeft mijn wetenschappelijk onderzoek naar de vormgeving van de bijbelse geschriften mij dichter bij de Schrift, dichter bij de mensen achter de Schrift, en dichter bij hun kennis van God gebracht.

Ik wil hier ten besluite nog iets aan toevoegen. Het betreft mijn visie op de Bijbel. Met het oude adagium van 'De Bijbel is Gods Woord van koft tot koft', als zou het een door God persoonlijk geïnspireerd *boek* zijn, kon ik eigenlijk nooit goed uit de voeten. Dat kan ik nog steeds niet, omdat deze uitspraak gebaseerd is op de oude aanvechtbare en ongeloofwaardige fundamentalistische theorie van de letterlijke inspiratie van de Bijbel. Deze leer is in strijd met de bijbelse gedachte dat God *mensen* riep en door zijn Geest inspireerde, hetgeen echter niet betekent dat het *boek* dat ze hebben voortgebracht zelf 'geïnspireerd' was.¹²

Aan de doctrine van de Bijbel als 'Gods Woord', kan ik vasthouden, maar dan onder voorbehoud dat zowel de *literaire vorm* van de Bijbel als de daarin voorkomende *geloofsgetuigenissen* puur mensenwerk zijn. Dit feilbaar en tijdgebonden menselijk product biedt ons echter de mogelijkheid voor een ontmoeting met God, die ons naar aanleiding van het gelezene door zijn Geest wil aanspreken.

12. Zie mijn boek *Wat zegt de Bijbel in Gods Naam?*, hoofdstuk 3, de paragraafjes 'Het menselijke van de Bijbel' en 'Door God geïnspireerd?', blz. 52-58.